

все у можливості та бажані на місцевому рівні надавати якісні послуги, бути запобіжником негативних явищ у суспільному житті громадян. Саме для того, щоб владні повноваження приблизити до людей, щоб був забезпечений фінансовий ресурс для реалізації адміністративно-територіальної реформи, саме для цього проводиться децентралізація владних інституцій. Як тільки сільські голови, громадськість сіл зрозуміють, що несе для людини об'єднання територіальної громади, тим скоріше буде можливість забезпечити реалізацію всіх етапів реформи.

На сьогодні 29 громад Тернопільщини охочих до об'єднання, проте сесія не затвердила проекту перспективного плану об'єднання громад в області [4]. Процес реформування місцевого самоврядування ще не набрав обертів і насамперед вимагає ухвалення нових законів та внесення змін до існуючих. Районні державні адміністрації повинні надавати всебічну допомогу, інформаційну та правову підтримку у виконанні цих важливих для держави, для кожного населеного пункту, для кожної людини завдань. Реалізація добровільного етапу реформи можлива лише при широкій активності громадськості та її учасників, починаючи від уряду, закінчуючи пересічним українцем, кожен повинен бути включеним у цей процес. Проте, як показує досвід європейських країн, добровільне об'єднання може затягується, що може спричинити значну диспропорцію у розвитку громад, оскільки ті, які об'єдналися, отримують значні повноваження та ресурси для розвитку, а ті, хто не встиг, або зробив це із запізненням не отримують такого потенціалу та можливості.

Отже, кінцевою метою розпочатої в Україні адміністративно-територіальної реформи є створення спроможних територіальних громад. Територіальних громад сіл, селищ, міст, які в результаті добровільного об'єднання будуть здатні самостійно або через відповідні органи місцевого самоврядування забезпечити належний рівень надання послуг, зокрема у сфері освіти, культури, охорони здоров'я, соціального захисту, житлово-комунального господарства, з урахуванням кадрових ресурсів, фінансового забезпечення та розвитку інфраструктури відповідної адміністративно-територіальної одиниці. Тому, виконавцям реформи і тим громадянам, котрі гіпотетично могли б очолити нові територіальні громади сьогодні потрібно бути максимально відповідальними. На них ляжуть усі повноваження – ті, які мало до цього

місцеве самоврядування, і ті, які після об'єднання делегуватиме держава. Тепер це будуть виключно повноваження місцевого самоврядування. Працюватиме принцип субсидіарності – надання повноважень і всіх послуг на найнижчий рівень місцевого самоврядування. Держава дає можливості і потрібно взяти на себе відповідальність.

Література

1. Березінський Р. Громади, об'єднуйтесь, враховуючи ризики http://zakid.net/news/showNews.do?gromadi_obyednuytes_vrahovuyuchi_riziki&objectId=1350343
2. Бюджетний кодекс України / [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
3. Дзвінчук Д. І. На Прикарпатті приступили до реформи місцевого самоврядування // [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://firtka.if.ua/?action=show&id=76804>
4. Перспективний план об'єднання територіальних громад в Тернопільській області не прийнято [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://tv4.te.ua/perspektyvnyj-plan-ob-yednannya-terytorialnyh-gromad-v-ternopilskij-oblasti-ne-pryjnyato/>
5. Практичний посібник з питань формування спроможних територіальних громад // [Електронний ресурс] Режим доступу: http://auc.org.ua/sites/default/files/posibnik_gromadi_0.pdf

Михайло ШКІЛЬНЯК

Тернопільський національний економічний університет, Україна

КОМУНАЛЬНЕ МАЙНО – ОСНОВА СПРОМОЖНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Адміністративно-територіальна реформа, що проводиться в Україні, передбачає розширення повноважень місцевого самоврядування, зміцнення територіальних громад та покращення надання послуг населенню. Реформування місцевого самоврядування як складової політичної реформи тісно пов'язане з адміністративною та адміністративно-територіальною реформою в Україні. Ключовим питанням, яке необхідно розв'язати в ході реформування, є забезпечення передачі максимально можливого обсягу владних

повноважень органам місцевого самоврядування та чіткого розмежування їх повноважень з повноваженнями виконавчої влади.

Тобто, спроможною територіальною громадою є така громада, в якій місцеві джерела наповнення бюджету, інфраструктурні та кадрові ресурси є достатніми для вирішення її органами місцевого самоврядування питань місцевого значення, передбачених законодавством, в інтересах жителів громади.

За Європейською хартією місцевого самоврядування, яка є частиною законодавства України, місцеве самоврядування – це «право і спроможність органів місцевого самоврядування ... здійснювати регулювання і управління суттєвою часткою суспільних справ, які належать до їхньої компетенції, в інтересах місцевого населення».

На сьогодні переважна більшість територіальних громад України, маючи право вирішувати питання місцевого значення, неспроможна їх виконувати через брак власних коштів, занепад або відсутність інфраструктури (необхідних будівель, споруд, доріг тощо), а також брак кадрів відповідної кваліфікації. Тому значна частина питань місцевого значення не вирішується належним чином – не утримуються приміщення шкіл і лікарень та інші будівлі комунальної власності, не забезпечується благоустрій території, нічне освітлення вулиць тощо.

Адже метою реформи місцевого самоврядування є, передусім, забезпечення його спроможності самостійно, за рахунок власних ресурсів, вирішувати питання місцевого значення. Йдеться про надання територіальним громадам більшої самостійності, що дозволить мобілізувати їхні внутрішні резерви, серед яких значне місце займає ефективно працююча комунальна власність. Отже, можна сказати, що основою існування територіальної громади є наявність певної комунальної власності. Тому розгляд територіальної громади як суб'єкта права комунальної власності має як загальнонауковий, так і практичний інтерес у світлі вирішення нагальних проблем децентралізації.

В Україні громади отримали право мати свою власність на початку 90-х років. Ця реформа власності одержала назву комунальної, яка в сучасних умовах становить економічну основу органів місцевого самоврядування. Тобто комунальна власність в українському законодавстві розглядається як власність територіальної громади, управління якою здійснюється органами місцевого самоврядування. До комунальної власності належить майно, яке передбачається безоплатно

державою, іншими суб'єктами права власності, майно, яке створюється і купується органами місцевого самоврядування за рахунок належних їм коштів.

Отже, територіальна громада, будучи суб'єктом, що здійснює володіння, користування і розпорядження власністю відповідної території (комунальної) має можливість самостійно та через органи місцевого самоврядування розпоряджатися матеріально-фінансовими ресурсами. Органи місцевого самоврядування мають право на матеріально-фінансові ресурси, які повинні бути співрозмірні їх повноваженням, в тому числі бути достатніми для забезпечення державних соціальних стандартів для населення.

Так, ст.13 Конституції України проголосила принципи рівності всіх суб'єктів права власності перед законом, зобов'язальний характер права власності, невикористання власності на шкоду людини і суспільства, захисту прав всіх суб'єктів права власності, права користування природними ресурсами. Серед повноправних суб'єктів власності Конституція України називає також органи місцевого самоврядування.

Крім того, в ст.142 Конституції України визначено, що «матеріальною і фінансовою основою місцевого самоврядування є рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, що є у власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, а також об'єкти їхньої спільної власності, що перебувають в управлінні районних і обласних рад. Територіальні громади сіл, селищ і міст можуть об'єднувати на договірних засадах об'єкти комунальної власності, а також кошти бюджетів для виконання спільних проектів або для спільного фінансування (утримання) комунальних підприємств, організацій і установ, створювати для цього відповідні органи і служби».

Утворюючи матеріальну і фінансову основу місцевого самоврядування, комунальна (муніципальна) форма власності, наприклад на нерухоме майно та землю, дозволяє органам місцевого самоврядування мати додаткові джерела доходів. Отже, наявність комунальної форми власності на фінансові ресурси є необхідною передумовою економічної та фінансової самостійності органів місцевого самоврядування.

Виходячи з цього, постає питання щодо управління комунальною власністю як цілеспрямованого процесу з боку органу місцевого

самоврядування на усі об'єкти власності, що належать територіальній громаді. На практиці це означає, що орган місцевого самоврядування встановлює певні правила і умови володіння, користування і розпорядження цими об'єктами.

Найбільший ефект реалізації цих правил і умов досягається тоді, коли управлінська дія власника в особі уповноважених ним органів здійснюється системно, тобто із застосуванням комплексу заходів, що утворюють систему управління комунальною власністю. Водночас потрібно врахувати, що однією з основних проблем, які перешкоджають розвитку управління комунальною власністю, є наполегливість власника. Досить часто сам власник не усвідомлює, що можна ефективніше використовувати власність, яка належить йому, і застосовувати технології управління, що дають змогу підвищити її прибутковість і ринкову вартість.

З огляду на це, система управління комунальною власністю повинна базуватися на :

- достовірній інформації про склад об'єктів комунальної власності;
- визначенні ринкової вартості об'єктів власності та прав користування ними;
- створенні єдиного реєстру даних про всі об'єкти комунальної власності;
- застосуванні всього дозволеного законодавством інструментарію при виконанні об'єктів комунальної власності;
- повноцінному захисту майнових прав територіальної общини і держави;
- досягненні максимальної прибутковості об'єктів комунальної власності.

Система управління комунальною власністю повинна забезпечувати вирішення ряду завдань розвитку місцевого самоврядування після проведення децентралізації, а саме:

- проведення на території повної інвентаризації комунального майна в тому числі земельних, водних, лісових ресурсів, які перейдуть у комунальну власність об'єднаних територіальних громад, як в межах так і за межами населених пунктів;
- подальше реформування комунальної власності, передусім об'єктів нерухомості;
- розвиток ефективних майнових відносин (оренда, концесія,

створення спільних підприємств, тощо);

- розпорядження комунальною власністю для здійснення конкретних соціальних програм;
- проведення оцінки ринкової вартості об'єктів комунальної власності, забезпечення максимально можливого підвищення їх прибутковості;
- приватизація збиткового комунального майна;
- розмежування об'єктів комунальної власності за видами з описом їх класифікаційних характеристик;
- розвиток інформаційного забезпечення відносно об'єктів комунальної власності;
- створення комунальних підприємств;
- збір і обробка інформації про попит і потреби суб'єктів ринкових відносин у об'єктах комунальної власності, а також пошук можливих шляхів їх задоволення;
- заохочення інвестиційної діяльності майнових ринкових відносин суб'єктів шляхом створення спільних підприємств за участю органів місцевого самоврядування;
- сприяння місцевим товаровиробникам шляхом надання їм на вигідних умовах комунальних об'єктів і площ для ведення бізнесу;
- встановлення диференційованої плати за користування комунальною власністю, достатньої для її відновлення, підтримки у нормальному стані та такої, що враховує споживчі властивості об'єкта і кон'юнктуру ринку;
- встановлення плати за користування комунальною власністю, яка не перевищує рівня, що обмежує купівельну спроможність населення на ринку товарів і послуг.

При використанні комунального майна слід враховувати оптимальне співвідношення між забезпеченням реалізації соціальних функцій місцевого самоврядування і виконання дохідної частини бюджету.

З огляду на це, об'єкти комунального нерухомого майна можуть бути умовно розділені на дві групи: некомерційні та комерційні. До першої групи належать пам'ятники історії і культури, об'єкти нерухомості, що знаходяться на балансі комунальних освітніх, лікувальних, лікувально-оздоровчих установ і підприємств, необхідних для виконання закріплених за органами місцевого самоврядування повноважень. Управління об'єктами цієї групи повинно відповідати завданням оптимізації бюджетних витрат на їх утримання. Управління об'єктами

другої групи має бути націленим на підвищення прибутковості від їх використання в цілях здійснення закріплених за органами місцевого самоврядування повноважень.

Органи місцевого самоврядування в своїй діяльності повинні прагнути максимально забезпечити керованість майном, проте штучно зберігати неефективне муніципальне майно недоцільно.

Отже, результати дослідження дають можливість зробити висновок, що децентралізація створює можливості забезпечення спроможності територіальних об'єднаних громад в тому числі шляхом ефективного використання комунальної власності.

Mieczysław MORAWSKI

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, Polska

SPOŁECZEŃSTWO OBYWATELSKIE – KLASA KREATYWNA – ROZWÓJ REGIONALNY I LOKALNY

1. Koncepcja rozwoju samorządów lokalnych w swojej istocie zakłada tworzenie aktywnego, świadomego swojej roli i znaczenia społeczeństwa obywatelskiego, które w dążeniu do lepszej jakości życia, podejmuje się różnych form aktywności. Ich samoistną wartością jest proces uczenia się współpracy, tolerancji, wrażliwości na postulaty i potrzeby innych, podejmowania wspólnych inicjatyw.

2. Do cech społeczeństwa obywatelskiego należą między innymi:

– Rozwój kapitału społecznego: zaufanie, wspólne symbole, język, postawy i zachowania.

– Kształtowanie społecznej solidarności, działanie na rzecz dobra wspólnego.

– Współpraca różnych grup i społeczności wyrażających i promujących zróżnicowane interesy społeczne.

– Dobrowolne formy aktywności społecznej.

– Zróżnicowanie poglądów i otwartość na inne wartości.

3. W ostatnich latach proces odbudowy miast, które straciły swoje dotychczasowe funkcje ekonomiczne, społeczne, gospodarcze z racji upadku tradycyjnych sektorów gospodarki (np. górnictwo, hutnictwo, przemysł ciężki, inne), dokonuje się poprzez tworzenie przestrzeni i infrastruktury pod rozwój tzw. przemysłów kreatywnych. Oznacza to np. przebudowę centrów miast,

rewitalizację i jednocześnie zmianę funkcji budynków pofabrycznych., ciągów komunikacyjnych, placów itd.

4. Przemysły kreatywne są to rodzaje działalności, łączące ekspresję i dzieła artystów, twórców, np. plastyków, muzyków, malarzy, aktorów i innych przedstawicieli klasy kreatywnej z nowoczesnymi narzędziami, procedurami i metodami marketingu, informatyki, sponsoringu, finansowania reprezentowanymi przez profesjonalne agencje, studia i biura projektowe, medialne, architektoniczne, wydawnicze, filmowe czy muzyczne.

5. Kreatywność wymaga zaangażowania intelektualnego, refleksji, skupienia, twórczej pasji i osobistego zainteresowania wykonywanym zadaniem. Zarazem jest proces przekraczania dotychczas wyznaczonych granic, kwestionowania i burzenia przyjętych i powszechnie obowiązujących założeń, reguł czy zasad, innego definiowania problemów i danej rzeczywistości, swoiste wypowiedzenie posłuszeństwa obowiązującym w powszechnej świadomości tezom.

6. Rezultatem pracy twórczej są dobra materialne i niematerialne, w dużym stopniu niepowtarzalne, unikalne i bez przeszłości. Tak rozumiana kreatywność wymaga wiedzy, odwagi i niekonwencjonalności. Kreatywność wymaga wsparcia ze strony środowiska, którego celem jest zapewnienie szerokiego zakresu bodźców społecznych, ekonomicznych oraz kulturalnych. Wiąże się zatem z powstaniem nowego stylu życia, nowego środowiska, a te zaś mają sprzyjać kreatywnej pracy.

7. Do czynników warunkujących kreatywność należą między innymi:

– Edukacja.

– Kontakt i przeżywanie wartości wyższego rzędu: teatr, książka, film, malarstwo.

– Obcowanie z wyrafinowanymi dobrami i wytworami kształtującymi przestrzeń życia osobistego, rodzinnego, zawodowego: architektura, wzornictwo przemysłowe, urbanistyka.

– Komfortowe środowisko pracy.

8. Pracownicy kreatywni reprezentują najwyższy poziom profesjonalizmu (wiedzę specjalistyczną, wykształcenie oraz doświadczenie). Narzędziem pracy tychże pracowników jest umysł. Każdy wysiłek, który im towarzyszy w związku z wykonywanym zawodem ma charakter intelektualny. Oczekiwana jakość życia oznacza m.in. dostęp do: internetu (również w przestrzeni publicznej), edukacji i opieki przedszkolnej i szkolnej, oferowany na wysokim poziomie, usług medycznych i rehabilitacyjnych, wygodnych i szybkich linii komunikacyjnych, urządzeń rekreacyjno-wypoczynkowych, wysokiej kultury.